

KULTUR OG IDEER

Tips oss kultur@vl.no

Reformasjonens trøblete sider slipper frem

MINNEPOLITIKK: Markeringene av 500-årsdagen for reformasjonen er historiske i seg selv. For første gang har protestanter snakket alvorlig om Martin Luthers skyggesider.

HEIDI MARIE LINDEKLEIV

heidiml@vl.no

Dette var en av konklusjonene da forskere i går diskuterte hvordan reformasjonshistorien ble gjenfortalt under fjorårets 500-årsmarkering.

Under et seminar på Litteraturhuset i Oslo i regi av KIFO og Teologisk fakultet ble «alle jubileers mor» drøftet.

– Poenget er ikke å ha en akademisk lek. Poenget er at jubileer kan brukes til formulere politiske budskap inn i samtiden. De kan sees på som speil på vår tids verdier og interesser, forklarte Olaf Agedal, forsker ved KIFO i sitt åpningsforedrag.

Jubelfester. Det er ikke bare i fjor at reformasjonen er blitt markert. Både i 1917, 1817, 1717 og 1617, men også ved flere andre anledninger har hendelsene som fant sted på 1500-tallet blitt feiret.

Forskere har omtalt reformasjonsmarkeringene som «alle jubileers mor», og i et av innleggene pekte Thomas Slettebø på det åpenbare spørsmålet: Hvorfor vi i det hele tatt har begynt å markere at det er gått et rundt antall år siden en historisk hendelse?

Slettebø har doktorgrad på temaet jubelfester i Danmark-Norge på 1700-tallet. I sin forskning går han i rette med en utbredt oppfatning om at hundreårsjubileer er en 1800-tallsoppfinnelse, muliggjort av datidens raske samfunnsendringer.

– Dette ble ikke oppfunnet som del av nasjonalismen, men

REFORMASJONEN GJENFORTALT

Over hele den protestantiske verden er 2017 blitt feiret som 500-årsjubileet for starten på reformasjonen.

Reformasjonen regnes som en spavending av europeisk, kultur, politikk og kristenliv.

Hva vil stå igjen etter fjorårets markeringer? Spørsmålet ble diskutert på et dagsseminar på Litteraturhuset i Oslo i går.

er en overlevning fra det gamle regimet, sa Slettebø, som i sin forskning har vist hvordan jubelfestene på 1700-tallet markerer en overgang fra 1600-tallets religiøse fester, der kirken spiller en dominerende rolle, til de senere nasjonale og sekulære minne-markeringene.

Festkonkurransen. Røttene til slike jubileer er flere, forklarte Slettebø, og pekte både til bibelsk tradisjon og pavelige jubelår. Likevel oppstår det i protestantisk rom et helt nytt fenomen i det man begynner å minnes at det er et gitt antall år siden reformasjonen. Det er universitetene som i starten spiller en sentral rolle.

– Det var teologene i Wittenberg som kom på ideen om å markere 100 årsdagen for reformasjonen. Tanken var å feire teseopplagene som en signifikant hendelse i universitetets egen historie. Ideen vokste drastisk da kurfyrsten plukket den opp, og den ble til et politisk verktøy i de konfesjonelle stridene i det tysk-romerske riket, rett før tredveårskrigen brøt ut, forklarte Slettebø. Han la til at aktører på katolsk hold raskt fulgte opp, og begynte å minnes grunnleggelsen av klostre og munkeordener. Det å minnes ble nå dels til en konkurranse i å fortelle hvor dype røtter man hadde.

1700-tallsfestene var samtidig ikke fester der man først og fremst skuet tilbake. Dette var fester der man takket Gud for kongen og den protestantiske kirkelæren, forklarte Slettebø.

– Man tenkte ikke at man skulle lære av historien. Det var

forsynsideen man var opptatt av. Man var obs på at «Gud har beskyttet oss, og at vi ikke må ødelegge det».

Verdenshistorisk. På 1800-tallet og 1900-tallet tok markeringene en ny dreining. Det ble viktig å feire Luther som kulturell markør, samt som modernitetens helteskikkelse. Halgeir Elstad, professor ved teologisk fakultet, tegnet i et innlegg risset av 400-årsmarkeringen i 1917. Dette var mer enn kirkelig fest. Skoleelevene fikk tidlig fri på reformasjonsdagen. Lokalt ble det holdt foredragsrekker, markeringer og barnegudstjenester.

Elstad trakk fram kirkehistoriker Andreas Brandruds fore-

drag på Universitetets markering som symptomatisk for den teologiske holdningen som rådet. Brandrud understreket reformatorens «verdenshistoriske betydning (...) Like gigantisk står han for oss i dag», sa Brandrud her, og pekte på hvordan Luther brøt det middelalderske paveveldet, og markerte et gjennombrudd for personlig religion.

Jødene. Elstad sier til Vårt Land at fjorårets markering ga et langt bredere og mer kritisk bilde av Luther enn hva som ble formidlet den gang.

– Vi har fått en større bevissthet om reformasjonens arv og betydning for hele samfunnet. Markeringen har også for første gang hatt et økumenisk

Jubileer kan sees på som spill på vår tids verdier og interesser, sier forsker ved KIFO, Olaf Agedal.

500 ÅR: Besøkende står foran det monumentale maleriet *Luther 1517* av kunstneren Yadegar Asisi i Wittenberg. Det spektakulære kunstverket var en av flere måter som reformasjonsjubileet ble markert på i Tyskland.

Foto: Jens Meyer/AP Photo/NTB scanpix

perspektiv, og ikke minst har de kritiske sidene ved Luthers tekster kommet frem. Dem snakket man ikke om i 1917, da han ble hyllet som en representant for modernitetens gjennombrudd, sier Elstad.

Han viser til hvordan særlig Luthers forhold til jødene er blitt tematisert ved 500-årsmarkeringen.

– Det spiller jo også vår situasjon. Når vi er blitt et flerreligiøst samfunn, får Luthers tekster om «de andre» en helt annen klangbunn, sier han.

Kirkehistoriker Tarald Rasmussen peker på hvor nytt dette er:

– Forrige store Lutherjubileum var hans fødselsdag i 1983. Da snakket man lite om anti-judaisme. Men i år har dette vært oppe og fremme over alt. Kirkene har tatt avstand fra disse sidene ved Luthers skrifter, og man har vært bevisst ikke bare på at Luther kan brukes, men at han har fremmede sider.

Likhet. Bjørgvin-biskop Halvor Nordhaug mener reformasjonsmarkeringen har hatt nedslag på flere felt. For kirkens del «har den bidratt til bevisstgjøring på det reformatoriske kjernebudskapet», sier han.

– Som er?

– At mennesket ble rettfærdig for Gud uten gjerninger, kun ved troen og dåpen alene.

– Utad har det vært bevissthet om hvordan reformasjonen har vært en impuls når det gjelder å bygge et egalitært samfunn. Luther la grunnlaget for en ny måte å tenke kirke på, som fikk politiske konsekvenser. Tanken om det allmenne prestedømme har en demokratisk impuls, som for alvor slår rot i Norge tre hundre år senere gjennom Haugebevegelsen, sier Nordhaug.

Nærsynte. – Har det blitt skapt noen nye myter i året som

gikk – ting man skulle ønske var sanne, men som kanskje ikke er det?

– Det måtte være at vi i kirken kan stå i fare for å bli litt nærsynte, og overbetone den betydning som reformasjonen har hatt for samfunnsutviklingen. Det er interessant at reformasjonen er såpass omfattende at selv de som regner seg som helt sekulære er påvirket av den. Men vi skal ikke glemme impulsene særlig fra den sekulære opplysningen i Frankrike. Vi må huske på at verken arbeiderbevegelsen eller kvinnebevegelsen var utpreget kirkelige, men har sin egen historie og egne motiver, sier Nordhaug.

Facebook løfter fram venner

SOSIALE MEDIER: Facebook kommer med en ny oppdatering som gjør at nyhetsstrømmen prioriterer innlegg fra venner og familie foran annet innhold.

Ifølge produktsjefen for det sosiale mediets nyhetsstrøm, John Hegeman, skal endringen vektlegge sosiale interaksjon og relasjoner. Oppdateringen, som ruller ut i løpet av de nærmeste ukene, skal sørge for at meningsløst innhold ikke tar over nyhetsstrømmen.

– Folk vil faktisk bruke mindre tid på Facebook, men vi er positive til det, fordi det betyr at tiden de tilbringer der, vil være mer verdifull, sier Hegeman.

Som eksempel skal en familievideo lastet opp på Facebook av en ektefelle anses for å fortjene mer oppmerksomhet enn en video fra en kjendis eller en favorittrestaurant.

– Vi mener menneskelige interaksjon er viktigere enn å passivt konsumere innhold. Dette vil være en av de viktigste oppdateringene vi har gjort, fortsetter produktsjefen.

Selskapets grunnlegger Mark Zuckerberg bekrefter nyheten på sin Facebook-side.

– Når vi gjør disse oppdateringene, vil du se mindre felles innhold som for eksempel fra bedrifter, merkevarer og medier, skriver han. ©NTB

Ari Behn blir programleder i P4

RADIO: Forfatteren Ari Behn blir programleder på radio. I det splitter nye P4-programmet «Ari & Michael» får lytterne et unikt innblikk i Aris evne til å få fram de gode historiene hos mennesker han møter, skriver P4 i en pressemelding. Sammen med P4-programleder Michael Andreasen skal Behn snakke med aktuelle gjester om både personlige opplevelser og aktuelle saker, melder radiokanalen.

– I tillegg til at Ari er et usedvanlig interessant menneske med en eventyrlig bakgrunn, er han genuint interessert i andre menneskers historie, sier Andreasen.

Denne våren er Ari Behn også aktuell med egen TV-serie på TV3. «Ari og halve kongeriket» har premiere i mars. Dette er en dokumentarserie om livet hans fra den tiden han og prinsesse Märtha Louise skilte seg. **Vårt Land**